DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-93-3

УДК 338.45:621]:[338.246:005.334](477)

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF UKRAINIAN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES UNDER ECONOMIC CHALLENGES

Гнєушева Вікторія Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин, управління та адміністрування,
Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0019-3650

Кузнецов Іван Андрійович
аспірант,
Луцький національний технічний університет
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-2115-6176

Hnieusheva Viktoriia
Zaporizhia Institute of Economics and Information Technologies

Kuznetsov Ivan
Lutsk National Technical University

Стаття присвячена розкриттю сутності та наданню теоретичної характеристики управлінню економічною безпекою на машинобудівних підприємствах України з врахуванням впливу на машинобудування країни сукупності викликів, у тому числі економічних викликів. У дослідженні проведена ідентифікація груп викликів, у тому числі економічних, що впливають на машинобудівний бізнес в Україні. У науковій роботі, на основі дослідження наукових напрацювань українських вчених, визначена сутність терміну «управління економічною безпекою машинобудівного підприємства», а також розкриті місце та роль управління економічною безпекою у системі управління на машинобудівному підприємстві. Окремо побудовано механізм управління економічною безпекою на машинобудівному підприємстві і на його основі визначено мету, завдання, функції, суб'єкти, об'єкти управління економічною безпекою на підприємствах-виробниках машинобудівної продукції в Україні.

Ключові слова: виклики, економічна безпека, економічні виклики, машинобудівні підприємства, управління.

The article is devoted to exploring the essence of economic security management at Ukrainian machine-building enterprises and providing its theoretical framework, taking into account the impact of various challenges, including economic ones, on the country's machine-building industry. To achieve the aim of this study, a combination of general and specialized research methods and approaches was used at both the empirical and theoretical levels. These included literature analysis, induction and deduction, synthesis, systematization, grouping and logical generalization, as well as systemic-functional, historical, and systems approaches. The study identified groups of challenges, among which are economic ones, that affect the mechanical engineering industry in Ukraine. These include global non-economic challenges, global economic challenges, nationwide non-economic challenges in Ukraine, nationwide economic challenges in Ukraine, global non-economic challenges specific to the mechanical engineering industry, global economic challenges specific to the mechanical engineering industry, non-economic challenges that the Ukrainian mechanical engineering industry is facing, and economic challenges encountered by the Ukrainian mechanical engineering industry. The study, based on an analysis of the scholarly works of Ukrainian researchers, defined the essence of the concept of "economic security management of a machine-building enterprise" and clarified the place and role of economic security management within the overall management system of a machine-building enterprise. In addition, a mechanism for managing economic security at machine-building enterprises was developed, taking into account the combined impact of various challenges, particularly economic ones, on Ukrainian

© Гнєушева В. О., Кузнецов І. А., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

manufacturers of machine-building products. Based on the developed mechanism, the aim, objectives, functions, subjects, and objects of economic security management at machinery manufacturing enterprises in Ukraine have been identified. The practical implementation of the proposals and conclusions presented in this article should be considered in the context of their importance for ensuring the economic security of machine-building enterprises in Ukraine under various challenges, particularly economic ones.

Keywords: challenges, economic security, economic challenges, machine-building enterprises, management.

Постановка проблеми. Українські машинобудівні підприємства в межах бізнес-діяльності стикаються з сукупністю викликів, де ключовими є економічні виклики, що стримують розвиток машинобудування в країні та негативно впливають на економічну безпеку виробників машинобудівної продукції в Україні. З іншої сторони воєнний імпульс розвитку економіки країни зробив машинобудування однією з ключових галузей України, що виступає однією з небагатьох галузей національної економіки, яка отримала додаткові можливості для розвитку від ведення воєнних дій на території країни. В наведених умовах українські виробники машинобудівної продукції потребують формування ефективного управління економічною безпекою, що буде враховувати вплив економічних викликів на машинобудівну галузь держави.

Наразі українські машинобудівні підприємства не готові у повній мірі використовувати воєнний економічний імпульс розвитку, що несе у собі проблеми для національної економіки та національної безпеки. Накопичені проблеми та вплив економічних викликів роблять український машинобудівний бізнес критично вразливим та формують низький рівень економічної безпеки на машинобудівних підприємствах України. Ситуація, яка склалась, вимагає від виробників машинобудівної продукції, науковців та державних службовців пошуку шляхів забезпечення ефективного управління економічною безпекою на машинобудівних підприємствах країни, що визначає актуальність та критичну необхідність наукових досліджень у цій сфері економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення економічної безпеки та управління економічною безпекою на підприємствах викликають значний науковий інтерес українських вчених.

Звертаємо увагу на наукові напрацювання українських вчених у царині економічної безпеки підприємств. О.Б. Поліщук на основі дослідження наукових підходів до визначення сутності терміну «економічна безпека підприємства» (ЕБП) надає теоретичну характеристику ЕБП, де ключового значення приділяє меті та функціональним цілям управління економічною безпекою суб'єктів підприємництва [1]. С. Гринкевич, М. Когут та М. Станкевич досліджували еволюцію теоретичних концепцій економічної безпеки підприємства, акцентувавши увагу на факторах впливу на ЕБП [2]. І.А. Штангрет розкриває теоретичний базис системи економічної безпеки підприємства та виділяє три наукові підходи до формування системи економічної безпеки на підприємствах країни [3]. А.С. Марина, Н.О. Єланська, М.А. Петренко акцентують увагу на механізмі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання та надають теоретичну характеристику складовим механізму ЕБП [4].

Відзначаємо наявність значного наукового доробку щодо визначення сутності та складових управління економічною безпекою підприємств. Так, М.Л. Оніщенко та Б.І. Сюркало досліджували механізм управління економічною безпекою підприємства та визначили складові і особливості формування механізму ЕБП [5]. Н.О. Пархоменко у власному дослідженні розкривав особливості управління економічною безпекою на підприємствах будівельного бізнесу в Україні [6]. О.Д. Витвицька та О.Б. Сливінська провели ідентифікацію та надали теоретичну характеристику основам формування систем управління економічною безпекою підприємств [7]. І.І. Кульчицький акцентував увагу на розкритті особливостей управління економічною безпекою підприємств в кризових умовах, де ключовими є воєнні дії в Україні [8]. Натомість дослідження М.В. Хацер було присвячено ідентифікації та визначенню особливостей управління фінансовими бізнес-ризиками на машинобудівних підприємствах України у контексті здійснення управлінської роботи в сфері економічної безпеки бізнес-одиниць машинобудівної галузі країни [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наголошуємо на наявності значного наукового доробку щодо дослідження економічної безпеки підприємств, а також управління економічною безпекою суб'єктів підприємництва. Однак, вважаємо за необхідне продовження наукових дослі-

джень з акцентом на розкриття особливостей управління економічною безпекою на машинобудівних підприємствах України з врахуванням впливу на виробників машинобудівної продукції в країні викликів, у першу чергу економічних викликів.

Формулювання цілей статті. Розкрити сутність та надати теоретичну характеристику управлінню економічною безпекою на машинобудівних підприємств України з врахуванням впливу на машинобудування країни сукупності викликів, у тому числі економічних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бізнес-діяльність українських машинобудівних підприємств супроводжується впливом сукупності викликів, що може призвести до банкрутства та ліквідації і суттєво впливає на економічну безпеку виробників машинобудівної продукції в країні. Вважаємо доречним розділити всі виклики, що впливають на діяльність машинобудівного бізнесу в Україні на вісім груп:

1. Загальносвітові виклики, окрім економічних. До цієї групи відносимо такі виклики: зростання політичної турбулентності та нестабільності; військові виклики у гибрідному форматі; екологічні виклики та зміни клімату; терористичні загрози; не ефективність міжнародних інститутів.

2. Загальносвітові економічні виклики. До цієї групи відносимо наступні економічні виклики: постіндустріальна трансформація світової та міжнародних економічних систем; реглобалізація та зміни у економічних зв'язках; енергетична та цифрова трансформації; тарифні зміни США.

3. Загальноукраїнські виклики, окрім економічних. До цієї групи відносимо такі виклики: військові виклики; соціальні виклики; демографічні проблеми; корупцію; прискорення євроінтеграційних процесів.

4. Загальноукраїнські економічні виклики. До цієї групи відносимо наступні економічні виклики: постіндустріальна трансформація національної, галузевих, регіональних економічних систем; інтеграція до економічної системи Європейського Союзу; наслідки економічних криз; критично висока частка тіньової економіки.

5. Світові виклики у машинобудуванні, окрім економічних. До цієї групи відносимо такі виклики: зміни екологічних норм та стандартів; нарощування кіберзагроз; промисловий шпіонаж та втрати інтелектуальної власності; проблеми залучення та підготовки кадрів; інноваційна дискримінація та сегрегація.

6. Світові економічні виклики у машинобудуванні. До цієї групи відносимо наступні економічні виклики: економічна нестабільність ринків машинобудівної продукції; зростання конкуренції на світових ринках машинобудівної продукції за нарощування адміністративної підтримки експортерів державними інститутами.

7. Виклики для українського машинобудування, окрім економічних. До цієї групи відносимо такі виклики: іміджеві виклики; зміни законодавчо-нормативної бази; відсутність дієвого діалогу з державними владними інститутами та інститутами місцевого самоврядування.

8. Економічні виклики для українського машинобудування. До цієї групи відносимо такі економічні виклики: логістичні та енергетичні виклики; безпекові виклики; інвестиційно-фінансові виклики; низька ефективність управління економічною безпекою.

Наголошуємо, що базисом протидії викликам, особливо економічним, для українських машинобудівних підприємств повинно бути ефективно побудоване управління економічною безпекою, що вимагає визначення сутності терміну та надання його теоретичної характеристики (механізм, мета, завдання, функції, суб'єкти, об'єкти). При цьому відмічаємо, що управління економічною безпекою займає ключове місце та виконує критично важливу роль у системах управління на українських машинобудівних підприємствах (рис. 1).

Вважаємо доречним під управлінням економічною безпекою на машинобудівному підприємстві (УЕБМП) розуміти управлінську діяльність, яка направлена на виявлення, недопущення, нівелювання або зменшення впливу негативних викликів, з акцентом на економічні виклики, на здійснення бізнес – діяльності.

Адекватне, ефективне і результативне управління економічною безпекою на машинобудівному підприємстві повинно спиратись на відповідний механізм, що дозволить забезпечити стійкість підприємства до негативного впливу викликів, особливо економічних викликів (рис. 2).

Використовуючи наукові напрацювання М.Л. Оніщенко та Б.І. Сюркало [5, с. 449], Н.О. Пархоменко [6], а також визначення терміну «управління економічною безпекою машинобудівного підприємства» авторами дослідження визначимо мету управління еко-

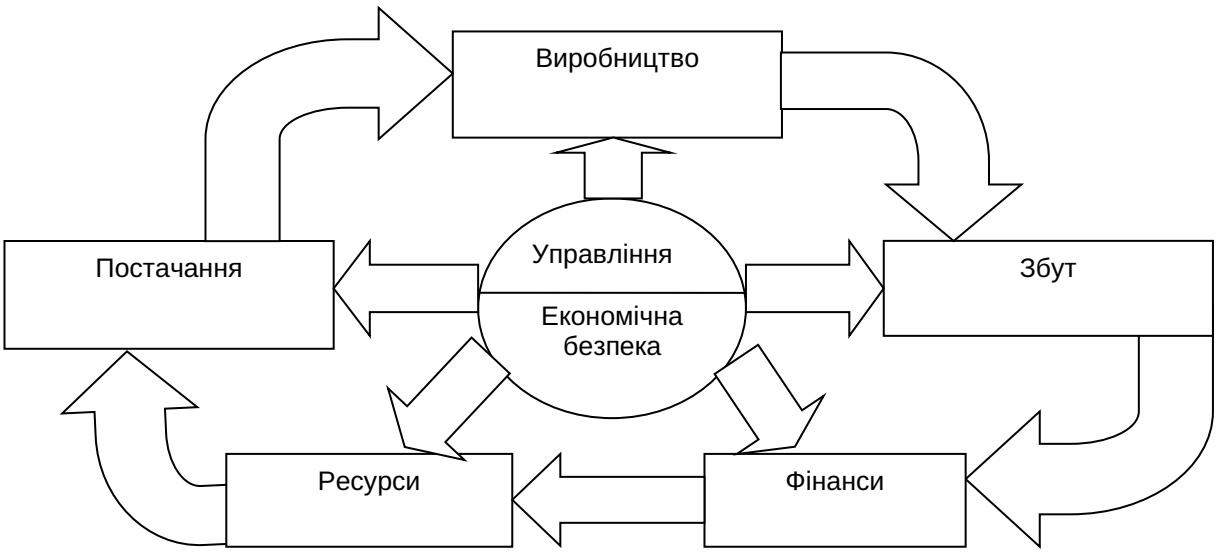

Рис. 1. Місце та роль управління економічною безпекою у системі управління на машинобудівному підприємстві

Джерело: сформовано авторами

номічною безпекою на машинобудівному підприємстві. Метою УЕБМП будемо вважати формування суб'єктами управління сукупності управлінських впливів на об'єкти управління які направлені на досягнення стійкості бізнес-процесів машинобудівного підприємства з врахуванням впливу на виробника машинобудівної продукції сукупності викликів, особливо економічних.

До завдань УЕБМП слід віднести: забезпечення захисту машинобудівного підприємства; формування адекватної структури фінансових ресурсів та достатнього обсягу фінансових резервів; формування стійкості до шоків; забезпечення енергетичної стійкості; формування ефективного правового захисту; забезпечення утворення і функціонування адекватних антикризових інструментів та механізмів; формування ефективних управлінських інструментів у сфері забезпечення економічної безпеки; забезпечення адекватної підготовки і навчання персоналу, а також формування ефективної системи підбору персоналу; формування ефективної системи корпоративних відносин; забезпечення адекватного рівня психологічної стійкості працівників, керівників та власників підприємства [1; 7, с. 254; 9].

Ключовими функціями управління економічною безпекою на машинобудівному підприємстві будуть: облікова; аналізу; планування; організації; керівництва; мотивації; координації; регулювання; контролю, [10; 11, с. 64].

До суб'єктів управління економічною безпекою машинобудівного підприємства слід віднести: власників; топ-менеджерів; менеджерів середньої ланки, що відповідають за економічну безпеку; функціональних менеджерів, що відповідають за економічну безпеку. До об'єктів УЕБМП відносимо: стратегічний розвиток; рівень резильєнтності до впливу викликів, у тому числі економічних викликів; рівень конкурентоспроможності на зовнішніх та внутрішніх ринках збуту машинобудівної продукції, а також ресурсів; рівень фінансової стійкості до впливу викликів, у тому числі економічних; рівень забезпеченості ресурсами (матеріальні, нематеріальні, трудові, інформаційні, фінансові) [2; 3; 4; 8].

Побудова адекватного управління економічною безпекою дозволить українським машинобудівним підприємствам отримати додаткові можливості для розвитку та ефективно протидіяти викликам, особливо економічним.

Висновки. Виробники машинобудівної продукції в Україні та машинобудівна галузь країни потребують пошуку драйверів для забезпечення стратегічного розвитку в умовах нарощування негативного впливу викликів, особливо економічних», на машинобудівний бізнес в державі. В цих умовах критично важливим є забезпечення ефективного та адекватного управління економічною безпекою на українських машинобудівних підприємствах.

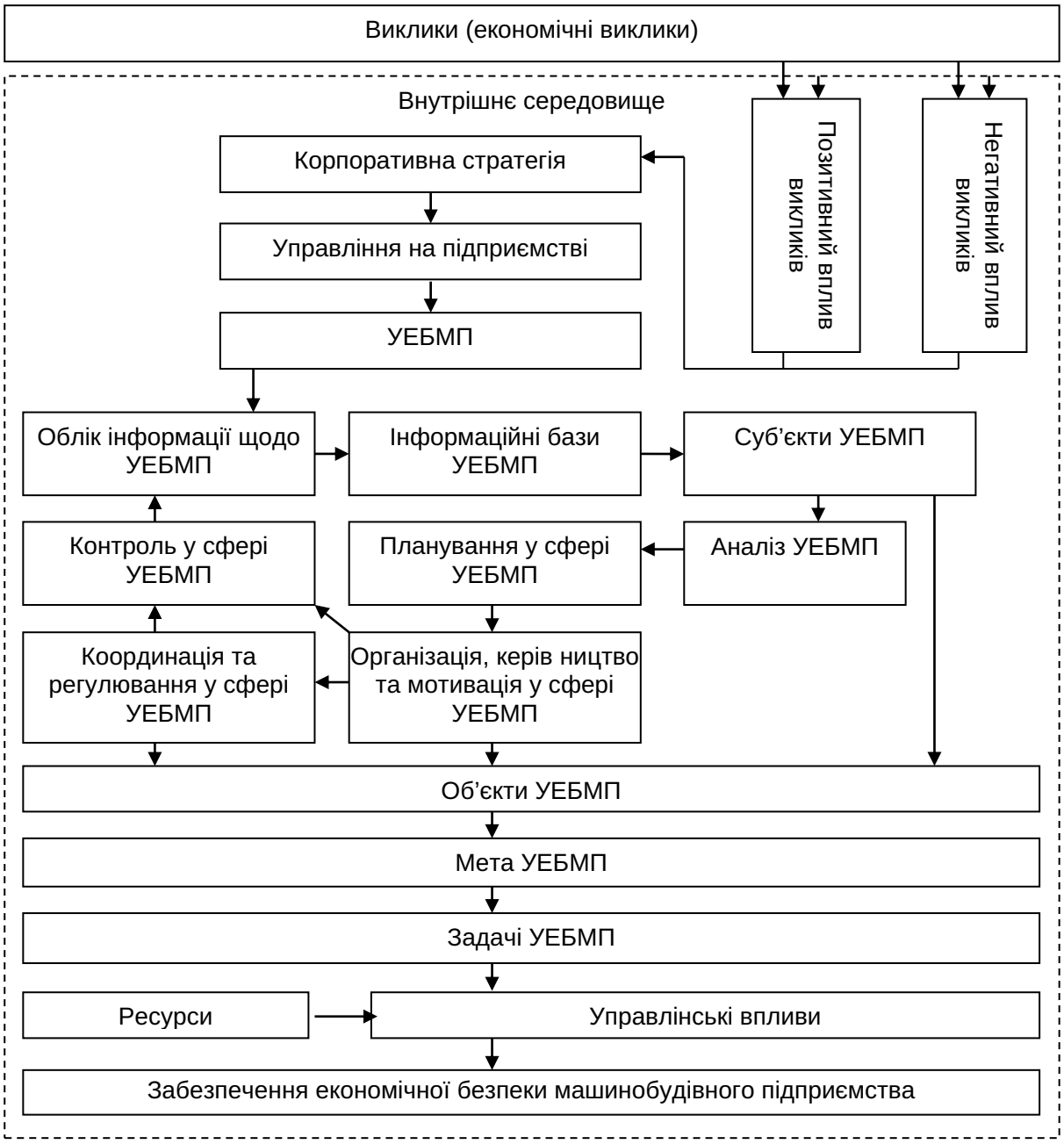

Рис. 2. Механізм управління економічною безпекою на машинобудівному підприємстві

Джерело: сформовано авторами

Проведене дослідження дозволило визначити сутність та надати теоретичну характеристику управлінню економічною безпекою на машинобудівних підприємствах України з врахуванням впливу на машинобудівний бізнес країни сукупності викликів, особливо економічних.

Практичне впровадження пропозицій і висновків даної статті слід розглядати в контексті їх важливості для забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств в Україні в умовах викликів, особливо економічних.

Перспективи подальших досліджень на основі і з використанням наукових результатів проведеного дослідження, полягають у розкритті напрямів підвищення рівня економічної безпеки на машинобудівних підприємствах України в умовах економічних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Поліщук О.Б. Економічна безпека підприємства : ґенезис та сучасні функціональні цілі. *Причорноморські економічні студії.* 2021. № 67. URL: https://bses.in.ua/journals/2021/67_2021/9.pdf

2. Гринкевич С., Когут М., Станкевич М. Еволюція теоретичних концепцій економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-70

3. Штангрет І.А. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10173

4. Марина А.С., Єланська Н.О., Петренко М.А. Механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-75

5. Оніщенко М.Л., Сюркало Б.І. Особливості механізму управління економічною безпекою підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 446-452.

6. Пархоменко Н.О. Особливості управління економічною безпекою будівельного підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/63.pdf

7. Витвицька О.Д., Сливінська О.Б. Основи формування системи управління економічною безпекою підприємства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. № 3. С. 251-255.

8. Кульчицький І.І. Особливості управління економічною безпекою підприємства в кризових умовах. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 5. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14574907

9. Хацер М.В. Ідентифікація та управління фінансовими бізнес-ризиками на машинобудівних підприємствах України як складова забезпечення економічної безпеки. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2025. № 4 (34). URL: https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-4/34-10

10. Недобой С.Ю. Сутність поняття економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-72

11. Гапак Н.М. Економічна безпека підприємства : сутність, зміст та основи оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2013. № 3(40). С. 62-65.

REFERENCES:

1. Polischuk O.B. (2021) Ekonomichna bezpeka pidpryiemstva : genezys ta suchasni funktsionalni tsili [Economic security of the enterprise : genesis and modern functional goals]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black sea economic studies*, vol. 67. Available at: https://bses.in.ua/journals/2021/67_2021/9.pdf (in Ukrainian).

2. Hrynkevych S., Kohut M., Stankevych M. (2023) Evoliutsiia teoretychnykh kontseptsii ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva [Evolution of theoretical concepts of enterprise economic security]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society,* vol. 50. Available at: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-70 (in Ukrainian).

3. Shtangret I.A. (2022) Teoretychni zasady formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva [Theoretical fundamentals of formation of the system of economic security of the enterprise]. *Efektyvna ekonomika – Effective economy*, vol. 4. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10173 (in Ukrainian).

4. Maryna A.S., Elanska N.A., Petrenko M.A. (2018) Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia [Mechanism of ensuring economic safety of the enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society,* vol. 19. Available at: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-75 (in Ukrainian).

5. Onicenko M.L., Surkalo B.I. (2018) Osoblyvosti mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpryiemstva [Features of the control mechanism of economic safety on the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 16, pp. 446-452. (in Ukrainian).

6. Parkhomenko N.O. (2020) Osoblyvosti upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu budivelnoho pidpryiemstva [Features of economic security management of construction company]. *Efektyvna ekonomika – Effective economy,* vol. 5. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/63.pdf (in Ukrainian).

7. Vitvicka O.D., Slivinska O.B. (2023) Osnovy formuvannia systemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpryiemstva [Fundamentals of the formation of the economic security management system of the enterprise]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 3, pp. 251-255. (in Ukrainian).

8. Kulchytskyy I.I. (2024) Osoblyvosti upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpryiemstva v kryzovykh umovakh [Features of managing the economic security of an enterprise in crisis conditions]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk – Current Issues of Economic Sciences,* vol. 5. Available at: https://doi.org/10.5281/zenodo.14574907 (in Ukrainian).

9. Khatser M.V. (2025) Identyfikatsiia ta upravlinnia finansovymy biznes-ryzykamy na mashynobudivnykh pidpryiemstvakh Ukrainy yak skladova zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky [Identification and management of

financial business risks at machine-building enterprises in Ukraine as a component of ensuring economic security]. *Menedzhment ta pidpryiemnytstvo: trendy rozvytku – Management and entrepreneurship: trends of development,* vol. 4 (34). Available at: https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-4/34-10 ((in Ukrainian).

10. Nedoboi S.Y. (2024) Sutnist poniattia ekonomichnoi bezpeky [The essence of the concept of economic security]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 67. Available at: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-72 (in Ukrainian).

11. Hapak N.M. (2013) Ekonomichna bezpeka pidpryiemstva : sutnist, zmist ta osnovy otsinky [Economic security of an enterprise: essence, content and assessment bases]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu – Uzhorod National University Herald*, vol. 3(40), pp. 62-65. (in Ukrainian).

Дата надходження статті: 28.08.2026
Дата прийняття статті до публікації: 28.10.2026
Дата публікації статті: 09.11.2026